

ДИСЦИПЛІНА «ФЕНОМЕНОЛОГІЯ МОВИ: ГЛИБИНА І РЕЗУЛЬТАТИ ОВОЛОДІННЯ»

Анотація. Дисципліна «Феноменологія мови: глибина і результати оволодіння» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Феноменологія має за мету з'ясувати як суттєві властивості структур і проявів свідомості, так і те, як люди структурують сприйнятий світ у своїй свідомості та як втілюють своє знання про світ у повсякденних діях. Визначальним у цих процесах є феномен *мовної діяльності* людини як особливого виду діяльності психічної. За Е. Гуссерлем осмислення філософської проблематики передбачає аналіз феноменів, актів і структур свідомості, досвіду пізнання, пізнання, смислотворення. У проекції на мову це включає такі проблеми: види мовної діяльності і їх моделювання; породження мови і моделі породження мовного висловлювання; сприйняття мови; структура мовної дії; пам'ять і її роль у породженні мовного висловлювання; онтогенез мови; психолінгвістичні проблеми семантики; психолінгвістична природа слова (проблема внутрішнього лексикону), речення (проблема граматичного простору), тексту, гіпертексту; комунікація у штучних системах (*штучний інтелект*), етнопсихолінгвістичний вимір мовної діяльності та ін. Предмет дисципліни визначено як – сукупність форм, проявів і процесів комунікативно-пізнавальної діяльності людини (*Мова є засіб розуміння самого себе*, О. Потебня).

Метою навчальної дисципліни є сприяння набуттю та вдосконаленню фахових навичок молодих науковців (аспірантів), які дозволять їм ефективно застосовувати набуті знання з проблематики феноменології мови, мотивовано оцінювати досліджувані явища в окремих мовах світу і в мові загалом, застосовувати універсальну метамову аналізу у дослідницькій праці.

Попередні вимоги. Дисципліна спирається на: а) фундаментальні мовознавчі дисципліни («Вступ до мовознавства», «Основи мовознавства», «Основи теорії мовної комунікації», «Загальне мовознавство», «Психолінгвістичні основи навчання мов» тощо; б) професійно-орієнтовані дисципліни («Практичний курс першої мови» тощо).

Змістові модулі:

- Методи і прийоми дослідження мовної діяльності особистості як індивідуальності, як суб'єкта системи міжособистісних відношень, як ідеальної представленості в інших людях (тести, психосемантичні методики, опитування).
- Ідеї В. фон Гумбольдта про мову як динамічне утворення, діяльність (*Energieia*), "орган внутрішнього буття", "зовнішній прояв духу народів".
- Психологізм у мовознавчій концепції Г. Штейнталя. В. Вундт і його програма культурно-історичної психології (міфологія, мистецтво, мова як спосіб прояву «психології народів»).
- Філософсько-психологічна теорія мови О. Потебні. «Мова як засіб розуміння самого себе».
- Ян Бодуен де Куртене про фізико-психічну (центрально мозкову) природу мови, дійсну мову як світ психічних уявлень.
- Сучасна мовознавча парадигма феноменології мови: психологічна лінгвістика (Чарлз Осгуд, асоціаністи); лінгвістична психологія (Ноам Хомський, трансформаціоністи); новітня психолінгвістика.
- Три основні моделі породження мови: 1) стохастична; 2) за безпосередніми складниками, 3) трансформаційна.
- Теорія мови як реактивної поведінки, розгорнуте уявлення про акт мовного спілкування (Л. Блумфілд).
- Теорії засвоєння мови (*language acquisition theory*) (Н. Хомський).
- Проблематика сучасної феноменології мови: моделі породження і сприйняття висловлювання "від думки до слова" vs "від смислу до тексту".
- Фрейми як структури даних у людській пам'яті. М. Мінський - творець теорії фреймів, фахівець із штучного інтелекту.
- Пам'ять як діяльність, рух, активність. Поняття *внутрішнього мовлення*. Мовна пам'ять білінгва.

Практична частина курсу завершується виконанням комплексу завдань: написання есею, оприлюднення презентації, обґрунтування методологічних засад, обраних методів і прийомів аналізу мовного матеріалу дослідження в перспективі здобутих знань з феноменології мови.

Мова викладання: українська

Рік підготовки, шифр навчальної дисципліни: читається на другому році навчання.

Кількість кредитів: 4.

Форма заключного контролю: іспит.

Структура навчальної дисципліни: загальний обсяг 120 годин, у тому числі 24 годин аудиторних занять (18 год. – лекційні заняття, 4 год. – практичні заняття, 2 години – консультація), 96 годин самостійної роботи.

Викладачі:

- Гриценко Світлана Павлівна, д.філол.н., проф., завідувач кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики ННІ філології КНУ імені Тараса Шевченка;
 - <https://philology.knu.ua/struktura-if/kafedry/kafedra-zahalnoho-movoznavstva/spivrobotnyky-kafedry-zahalnoho/hrytsenko/>
 - <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=l898kIAAAAAJ>
- Чемес Валерій Федорович, к.філол.н., доц., доцент кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики ННІ філології КНУ імені Тараса Шевченка
 - <https://philology.knu.ua/struktura-if/kafedry/kafedra-zahalnoho-movoznavstva/spivrobotnyky-kafedry-zahalnoho/chemes/>
 - <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=DA7FCI0AAAAJ>